

Koulujen erilaiset käytännöt maahanmuuttotaustaisten oppilaiden koulupolulla - KIEPPI-toimenpideohjelman loppuraportti

Sammandrag

Skolornas varierande praxis under skoltiden för elever med invandrabakgrund – slutrapport för åtgärdsprogrammet KIEPPI

Nationella centret för utbildningsutvärdering NCU har utarbetat en slutrapport om *undervisnings- och kulturministeriets åtgärdsprogram för att stödja lärande- och skolgångsfärdigheterna hos elever med invandrabakgrund inom den grundläggande utbildningen (åtgärdsprogrammet KIEPPI)*. Under åren 2021–2026 genomfördes utvärderingar, en undersökning och många utvecklingsprojekt inom åtgärdsprogrammet. Utifrån resultaten ger slutrapporten en helhetsbild av lärandet hos elever med invandrabakgrund, hur väl stödet för deras skolgång fungerar och vilka utvecklingsbehov som finns inom den grundläggande utbildningen.

Slutrapporten ger en bred bild av skoltiden för elever med invandrabakgrund – från undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen ända till ansökan till andra stadiet. Den sammanställer information som publicerats inom åtgärdsprogrammet, god praxis från projektverksamheten samt utvecklingsrekommendationer till stöd för det utbildningspolitiska beslutsfattandet, utbildningsanordnarnas arbete och den pedagogiska planeringen på lokal nivå. I rapporten beskrivs dessutom hur resultaten inom åtgärdsprogrammet utnyttjats i beredningen av lagstiftning under statsminister Petteri Orpos regeringsperiod 2023–2027.

För elever med invandrabakgrund främjas lärandet och möjligheterna att utvecklas under lärtiden särskilt av en känsla av tillhörighet i skolgemenskapen, fungerande integrationspraxis och språkmedveten undervisning. Det finns dock betydande skillnader i praxis mellan utbildningsanordnare och skolor, till exempel när det gäller hur gruppen inom den förberedande undervisningen beaktas i skolans vardag. Avsaknaden av gemensamma riktlinjer och en tydlig ansvarsfördelning försvårar till exempel integreringen av elever i förberedande undervisning i den grundläggande utbildningen. Skolans verksamhetskultur, ledarskap och samarbetet inom personalen är centrala faktorer för elevernas delaktighet och integration samt för lyckade övergångar mellan olika skeden på utbildningsvägen.

Skolorna befinner sig i mycket olika situationer när det gäller undervisningen av elever med invandrabakgrund. I en del skolor har dessa elever funnits länge, medan de i andra skolor har funnits endast en kort tid. Lärarnas kompetens varierar, och alla har inte möjlighet att delta i fortbildning. Fortbildning behövs särskilt i språkmedveten undervisning, stöd för lärande samt identifiering av inlärningssvårigheter och traumarelaterade utmaningar.

Att identifiera och tillgodose behovet av stöd för lärande hos elever med invandrabakgrund försvåras ofta exempelvis av att elevernas språkkunskaper fortfarande utvecklas och av en traumabakgrund. Resurserna är

inte alltid tillräckliga för att svara på behoven av stöd för lärande. Det behövs till exempel fler möjligheter till språkligt stöd.

Utifrån slutrapporten har följande åtgärdsförslag utarbetats:

Skolgemenskapens betydelse för lärandet hos elever med invandrabakgrund

- Skolorna bör regelbundet granska och utvärdera hur deras verksamhetssätt och praxis stöder alla elevers delaktighet och lärande. Gemensamma diskussioner bland personalen bidrar till att skapa enhetliga verksamhetssätt, medan skolledningen ansvarar för att utarbeta gemensamma riktlinjer och säkerställa förutsättningarna för att de genomförs.
- Skolorna bör stärka arbetet med att engagera elever med invandrabakgrund i skolgemenskapen. Det är särskilt viktigt att främja elevernas anknytning till skolan, gemenskapen och känslan av tillhörighet samt att ingripa vid olovlig frånvaro.
- Lärarna i skolorna bör stödja elevernas användning av sitt eget modersmål i lämpliga sammanhang för att främja lärandet. Utbildningsstyrelsen ska öka utbildningsanordnarnas och rektorernas medvetenhet om betydelsen av elevens eget modersmål och om möjligheten till finansiering.
- Språkmedvetenhet som främjar lärandet bör etableras som en del av skolans verksamhetskultur och undervisningen för alla elever. Detta förutsätter engagemang från hela skolgemenskapen och ledningen. Utbildningsanordnaren bör säkerställa att språkmedveten undervisning beaktas i de lokala läroplanerna, läsårsplanerna och utvecklingen av undervisningen. Genom pedagogiskt ledarskap stöder rektorn utvecklingen av språkmedveten undervisning i skolan och inom hela arbetsgemenskapen och ger personalen möjlighet att delta i fortbildning. Lärarna bör utveckla och använda språkmedvetna arbetssätt som en del av sin undervisning för att främja alla elevers lärande.
- Skolorna bör stärka engagemanget i skolans verksamhet hos vårdnadshavare till elever med invandrabakgrund. Det är viktigt att ge vårdnadshavarna tydlig information om deras ansvar. Utbildningsanordnarna ska ha tydliga verksamhetssätt för mottagandet av familjer med invandrabakgrund och för samarbetet mellan hem och skola.

Skolans verksamhetskultur och ledarskap som stöd i övergångsskedena

- Utbildningsanordnaren bör säkerställa att verksamhetssätten för informationsöverföring i övergångsskedena har fastställts. I skolorna bör det finnas utsedda personer som ansvarar för informationsöverföringen.
- Utbildningsanordnaren bör säkerställa att integrationen i den grundläggande utbildningen genomförs systematiskt och att hela skolan har gemensamma verksamhetssätt för detta. Utbildningsanordnarna bör avsätta resurser för samundervisning och utvecklingen av den, så att elever med invandrabakgrund kan få bättre stöd när de integreras i den grundläggande utbildningen. Det bör finnas tydliga riktlinjer för samarbetet mellan lärare i förberedande undervisning och ämneslärare, så att exempelvis samundervisning och gemensam planering av lektioner kan genomföras.
- Elever som deltar i förberedande undervisning i gruppform bör integreras i skolgemenskapen. För att trygga elevernas jämlika ställning är det viktigt att slå fast att hela skolgemenskapen bär ansvaret för deras lärande, delaktighet och välbefinnande. Skolans verksamhetssätt, lokallrangemang och läsordningar bör planeras så att de stöder integreringen och möjliggör daglig interaktion mellan eleverna.

Stärkt kompetens hos lärarna i undervisningen av flerspråkiga elever

- De förlag som producerar läromedel behöver i större utsträckning ta fram läromedel avsedda för elever med invandrabakgrund, till exempel för den förberedande undervisningen. Det finns ett särskilt behov av svenskspråkigt material. I alla läromedel är det viktigt att språkmedvetenhet beaktas bättre.

- I lärarutbildningen bör perspektivet på undervisningen av elever med invandrabakgrund stärkas. Det är centralt att utbildningen i större utsträckning än i dag innehåller information om exempelvis praxis inom den förberedande undervisningen och språkmedvetna undervisningsmetoder. Undervisningspraktiken bör i större utsträckning än i nuläget genomföras i skolor där det finns elever med invandrabakgrund.
- Lärarna bör få fortbildning i stöd för lärande, särskilt stödundervisning i undervisningsspråket samt identifiering av elevernas individuella språkliga behov och hur dessa behov kan tillgodoses. Utbildningsanordnarna bör säkerställa förutsättningarna för att delta i fortbildning. Undervisnings- och kulturministeriet bör utveckla nya nationella lösningar och sörja för de resurser som de kräver, så att lärarnas fortbildning kan tryggas systematiskt och deras kompetens hållas aktuell.